

Oponentský posudek

Dagmar Krčková: Vdovy a sirotci jako ztělesnění slabosti a bezmoci: starozákonní pohled, bakalářská práce ETF UK (PSP), 75 stran

Poměrně obsáhlá práce je rozdělena do čtyř kapitol různě delky:

1. Rodina (s.7-10) Kapitola si klade za cíl popsat základní charakteristiku rodiny v současné době a dle Starého zákona. Charakteristika rodiny dle Starého zákona je vypracovaná pečlivě a je značně obsáhlejší než charakteristika rodiny v současné době (přes tři strany x dva krátké odstavce). Z hlediska biblistického je to nejlépe vypracovaná část celé práce. Opominuto je jen to, na co zapominají i autoři biblických slovníků, že cílem rodiny byla také – tu zadržilejší – tu méně zadržila realizace lásky mezi manželi v životním vztahu (např. Gn 26,8, Gn 29,30, Dt 21,15). Naproti tomu podkapitola Charakteristika rodiny v současné době líčí rodinu jen v jediném aspektu, a to ve vztahu k dítěti. Rodina v současné době má přeci podstatně komplexnější funkci.

2. Biblický průzkum (s.11-36) V této kapitole si autorka klade za cíl věnovat se „jednotlivým pasážím ze Starého zákona, které se váží k tématu práce, ke vdovám, sirotkům, bezbranným a utiskovaným. Uvádím jejich přesnou citaci a dále zkoumám jejich hlavní smysl, obsah a naplnění v kontextu starozákonní doby.“ Kapitola představuje určitý průřez Starým zákonem (podle židovského řazení biblických knih) a uvádí citáty z Exodu, Deuteronomia, Izajáše, Jeremjáše, Ezechiele, Zachariáše, Malachiáše, Joba, Žalmů a Pláče. V počátku kapitoly autorka uvádí biblické texty do kontextu a vykládá je důkladněji. Např. v případě výkladu Dt 16,14 „Při své slavnosti se budeš radovat ty i tvůj syn a tvá dcera, tvůj otrok a tvá otrokyně, lévíjec i bezdomovec, sirotek a vdova, kteří žijí v tvých branách.“ rozebírá autorka i některé izraelské svátky, uváděné v Tóře (pesach, letnice, svátky staré). Za velmi přiměřeně považuji dočasné rozšíření tématu na další skupiny, které měly v izraelské společnosti podobnou sociální roli zneprávněných skupin: bezdomovce, otroky, cizince a lévíjce. Věcně by bylo možno tuto skupinu rozšířit ještě o chudé (např. Ex 22,24, Dt 15,11) a námezdní dělníky (Ex 22,26, Mal 3,5). Ke konci kapitoly ovšem výkladu zaměřeného na téma ubývá, takže pod některými verši je jen úvod do celé biblické knihy, z níž je text vzat – u knih Malachiáš a Pláč. Druhá kapitola je zakončena sedmi body „Souhrn biblických učení – generalizace“, kde autorka přehledně a výstižně postihuje „to, co Starý zákon říká o vdovách a sirotcích“. V celku je však tato kapitola nejméně dopracovaná, obsahuje největší množství stylistických, pravopisných i věcných chyb, z nichž některé uvedu níže. Autorka uvádí biblické texty jen v určitém výběru, přičemž neprozrazuje klíč, podle kterého výběr provedla. V kontextu kapitoly bych uvítal např. zmínku o slíbech vdov Nu 30,10, pozitivní příklad sociální práce Jobovy Jb 29,11-15 a pojetí etiky vztahu k okrajovým skupinám v mudroslovné literatuře (např. Pš 15,25, 22,9, 22,22). V části týkající se Tóry by jednotlivé příklady projasnila systematizace, která je možná různým způsobem (tj. individuální x kolektivní sociální pomoc, pozitivní x negativní příkazy, povinnosti x disproporční pomoc a pod.). V části týkající se proroků postrádám zmínku o situaci, do které proroci v sociálním kontextu povětšinou mluvili – vzniku velkých sociálních protikladů a útisku ve společnosti v době královské.

K práci s biblickými texty se autorka vrací ještě třikrát – na počátku třetí kapitoly na s.37-40, kdy s pomocí další literatury i biblických citátů vykládá, co to znamená „milovat bližního“ (Lv 19,18), s pomocí Encyklopedie Judaiky uvádí práva chudých a výklad příkazy „nezabiješ“ jako práva na život, zmiňuje praktičtějšího roku i příkazy k dobročinnosti Dt 15,11, ve čtvrté kapitole na s. 43-45 se věnuje otázce zákonů Tóry. Tyto biblické rozbory předstihují 2. kapitulu práce pečlivostí i soustavností. Naposledy se autorka k textu Písma vrací v příloze. Její první část nazvaná Příběhy vdov dle Starého zákona ovšem zmiňuje citaci biblického textu jedinou vdovu - Támar Gn 38,1-30. Jistě je dobrým nápadem, doplnit převážně halachické (zákonné) texty Písma hagadou, tedy příklady toho, jak vypadalo dodržování příkazů v praxi. Zde by však kromě Támar stálo za zmínku také vdovy

Noemi, Rut a Orpa z knihy Rut, i příběh realizace námořního milostivého činu v knize Neh 5,1-13.

Jak jsem již zmiňoval, vidím v druhé kapitole nejvíce chyb různých typů. Jedná se jednak o chyby věcné – např. není pravda, že Jákob měl deset synů s Leou (s.13), ani že by v biblických citacích byly uváděny vždy pohromadě vdovy a sirotci (s.35) – vdovy jsou přeci uváděny v Hebrejské bibli i bez sirotků (např. Gn 38,11, 1Kr 11,10, Rut, Noemi a Orpa apod.). Dále kapitola obsahuje z celé práce nejvíce prohřešků proti češtině – místy je psána velmi laporným jazykem, který je na hranici srozumitelnosti – např. s. 14 „Ve Starém zákoně je často řeč o Božím hněvu. Bůh nám je, ukazuje jako živý, jednající, jako ztělesnění něčeho, nebo něčoho, kdo nenechává národy a jednotlivce napospas jim samým, nýbrž je má neustále před očima a chce je dovést k dokonalosti.“ Živý a jednající je tedy hněv, nebo Bůh? Za některými chybami je zřejmě přehlédnutí či nepozornost – např. na s. 22 je Dt 27,19 citátem z Tóry a nikoliv z Proroků, jak autorka uvádí. Jiné chyby má zřejmě na svědomí překlep nebo nesprávná automatická oprava textu. Výrazné je to zvláště u biblických i jiných vlastních jmen, které nejsou citovány jednotně (Izraelci s. 13, Jakub s. 14, Jákob s. 15, Abrahám s. 17 a 37, 1. Akvitánský s. 37, zřejmě místo Akvitánského apod.). Chyby při citování v biblických jazycích jdou jistě na vrub toho, že jejich znalost není součástí kurikula bakalářského studia PSP.

3. Průzkum tradice sociální péče vdov a sirotků (s.37-42) Krátká třetí kapitola práce začíná již zmiňovaným biblickým ohledáváním tématu, které by logicky patřilo ještě do kap. 2. Pokračuje ovšem zajímavě tím, jak byl organizován systém péče o chudé v době rabínské literatury, citováním Maimonida o osmířím způsobu prokazování milosrdenství i zmínkou o tom, jak se sociální práci věnovaly židovské obce od středověku k novověku.

4. Inspirace pro dnešní dobu (s.43-60) Čtvrtá kapitola práce se věnuje především aplikacím přikázání Starého zákona v různých náboženských prostředích, navazujících na Starý zákon (judajismus, Nový zákon i dnešní křesťanství, zmínkou na s. 58 i islám), jejich paralelám v dalších náboženstvích (indická náboženství, hnutí Hare Kršna) i v současném moderním zákonodárství (zákony ČR). Kapitola je pestrá i zajímavá, v několika kazuistikách prozrazuje i osobní zájmy autorky. Začíná již zmiňovanou úvahou o Tóře (s. 43-45), pokračuje konkrétní náboženskou praxí v židovské ortodoxní komunitě v Izraeli (zde jakoby navazovala na kapitolu 3), poměrně obsáhlým rozбором práce křesťanské organizace, působící v Izraeli „Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém“ – ICEJ (s. 46-49), následují čtyři odstavce autorčina uvažování o pojmu sirotek a dítě z rozvedené rodiny na s. 49, dvě kazistiky z autorčiných praxí na s. 49-50, stručná úvaha nad několika biblickými verši (konec s. 50), velmi zajímavý rozbor o vdovství v indické kultuře (s.50-52), doplněný autorčinou reflexí vlastní situace na s. 53, inspirované v několika odstavcích rozbor typů vdov v Novém zákoně (s.53-54), na nějž autorka navazuje třemi příklady současné římskokatolické spirituality vdovství (s.54). Pokračuje poté opět biblickými úvahami (s. 54-55), rozбором zákona č. 155/1995sb. o důchodovém pojištění v České republice (s.56-57) a úvahou o křesťansko-židovském desátku, muslimském zakátu a poskytování milodarů v indické kultuře (s. 57-59). Kapitola končí podrobnější kazistikou z prostředí Hare Kršna (s. 59-60). Jak ze zmiňovaného výčtu témat vyplývá, čtvrtá kapitola trpí určitou rozříštěností způsobem, jakým tematika a jejich spirálovitým řazením, kdy se jednotlivé okruhy vrací několikrát znovu. Přes zmiňované nedostatky však 4. kapitola není rozříštěna zcela – má však spíše povahu eseje s mnoha zajímavými příklady (i odbočkami) k danému tématu. Práci přiměřené by však bylo zařadit zmiňované příklady do kontextu celých náboženských směrů, které jsou z pohledu zevnitř mnohem plurálnější, než se zdá z pohledu „zvenku“ (jak autorka správně konstatuje u indických náboženství). Tak např. kromě ortodoxního židovství lze zmínit také podoby sociální práce v liberálním judaismu i praktické příklady židovského přínosu nežidovskému světu na sociálním poli (např. lékařské povolání jako tradiční židovské zaměstnání nepopíráný podíl osob židovského původu mezi aktivisty na poli lidských práv a pod). Je-li zmiňována ICEJ, je vhodné zmínit i jiné formy křesťanské sociální služby v Izraeli (Aktion Suehnezeichen, péče

místní církve o arabské i palestinské obyvatelstvo) i jinde ve světě (Charita, Diakonie, Adra apod.). S problematikou vdov v Indii přímo souvisí také stará tradice satí – dobrovolného sebeupalování vdov, které je z uváděných příkladů sociálně pochopitelnější. V části věnující se indickým náboženstvím by stálo alespoň za zmínku.

Závěr (s.61-63) V závěru autorka uvádí svůj záměr - „komplexně v celé šíři zpracovat problematiku, týkající se života vdov a sirotků z pohledu Starého zákona a z pohledu dnešní doby.“ To je samozřejmě v rozsahu práce (75 stran) nemožné, přesto je práce přínosná mnohostí pohledů i srovnáváním různých duchovních tradic. V závěru dále autorka srovnává tradici védskou a biblickou, přičemž pro praktickou pomoc bližnímu upřednostňuje biblickou. Závěr pak končí doporučením návštěvy Staronové synagogy a tiché přimluvně modlitby.

Literatura (s.64-66) obsahuje 37 knih v češtině a němčině a tři internetové odkazy. Jejich výběr je přiměřený k práci.

Přílohy (s.67-75) obsahují čtyři části – 1. již zmiňovaný text Gn 38,1-30. 2. dva příběhy z denního centra Emanuel – Josefa a Nachmana (s. 70-72) působí ovšem poněkud rozpaky, protože působí dojmem, že jsou převzaté z propagační literatury sloužící k shromažďování peněz nadměrným buzením sobot s popisovanými případy. 3. Přehled různých převážně židovských a izraelských organizací a internetových odkazů (např. na tisk a rozhlasové stanice) – zde bychom se mohli tázat, zda do seznamu patří např. i internetový odkaz na webovou kameru u Zdi nářků či Národní banku Izraele. 4. Přehled, které církve, obce a náboženské společnosti, registrované v ČR, vybírají od svých členů desátky. Tato tabulka obsahuje některé zajímavé informace (např. že členové Hare Kršna musí odvádět 50% svých příjmů). Není však zcela jasné, co znamená termín „akceptuje desátky“. Pokud platí některý člen církve desátky jen ze své vlastní vůle, pravděpodobně je řeč o zanedbatelné části církevního příjmu. Pokud je mi však známo, v ČR Bratrská jednota baptistů, Evangelická církev metodistická ani Pravoslavná církev desátky od svých členů závazně nevyžadují. Také církevní desátek již není prioritně určen na sociální práci, jak tomu bylo ve Starém zákoně, ale na vnitřní správu církve či misii (to autorka ovšem reflektuje u hnutí Hare Kršna).

Celkové zhodnocení

Práce Dagmar Krčkové je ve svém celku zajímavá i čtivá a její vytvoření stálo nepochybně mnoho práce a nutnost komunikovat také německy a anglicky. Přes chyby, zmiňované v hodnocení (velká šíře, směřující až k roztržštěnosti a množství různých překlepů i jiných stylistických a pravopisných chyb) autorka v určité ucelenosti dobře zpracovala v rámci rozsahových možností velmi široké téma, které si zadala. Doporučuji ji hodnotit stupněm C.

Mgr. Miroslav Vymětal, 5. 8. 2009